

Kinga Lisowska*

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Planowanie zajęć dydaktycznych na studiach wyższych w okresie pandemii

KEYWORDS

pandemic, planning, SARS-CoV-2, higher education, University of Warmia and Mazury in Olsztyn

ABSTRACT

Kinga Lisowska, *Planowanie zajęć dydaktycznych na studiach wyższych w okresie pandemii* [University education didactic studies planning during the pandemic period]. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja* nr 2(22) 2022, Poznań 2022, pp. 191–212, Adam Mickiewicz University Press. ISSN 2300-0422, ISSN (Online) 2719-2717. DOI 10.14746/kse.2022.22.09

The article focuses on the issue of preparing the schedule of didactic classes in the conditions of social isolation and sanitary regime during the COVID-19 pandemic at universities in Poland. The research was conducted at the Faculty of Social Sciences, University of Warmia and Mazury in Olsztyn, based on individual interviews, partially directed, with employees responsible for planning in 2017–2021, analysis of existing databases, i.e. state-wide regulations and intra-university regulations. To elaborate on the subject, an outline of the pre-pandemic timetable preparation process was outlined and compared with planning in times of complete isolation and recovery to relative normality in a sanitary regime. The preparation of a relevant timetable of didactic classes, taking into account study plans for individual fields of study for the entire education cycle, is a time-consuming and responsible work, in which the margin of error should be minimized in: overlapping the implementation of didactic units and hourly miscalculation of individual subjects. This task in the period of isolation and relative stabilization in the sanitary regime was a huge challenge for planners, who often had to react to a dynamically changing pandemic situation. Inefficient preparation of timetables can significantly disrupt the organization of the didactic process in higher education.

* ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8404-4363>.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie organizacji i sposobu planowania zajęć w uczelniach wyższych w Polsce w dobie pandemii COVID-19 na przykładzie Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (WNS UWM w Olsztynie). Przeprowadzone badania skupiły się na ustaleniu: jakie przed pandemią były standardy planowania organizacji zajęć na WNS UWM w Olsztynie? (w latach 2017–2020); co się zmieniło w procesie planowania w okresie wprowadzenia nauczania zdalnego? (w latach 2020–2021); w jaki sposób planowano organizację zajęć na WNS UWM w Olsztynie podczas powrotu do nauki w reżimie sanitarnym? (w semestrze zimowym roku akademickiego 2021/2022).

Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie pod obecną nazwą funkcjonuje od 1 października 2008 r. (Radziszewska, 2020). W latach 1999–2004 był to Wydział Pedagogiki i Wychowania Artystycznego, a od 2004 r. Wydział Nauk Społecznych i Sztuki. Od 2008 r. struktura WNS ulegała wielu przekształceniom, a w 2009 r. w jej skład weszła sieć katedr związanych z naukami pedagogicznymi, naukami o polityce i bezpieczeństwie oraz socjologią. Obecnie, od 1 stycznia 2020 r., WNS tworzą dwie jednostki – Instytut Nauk Pedagogicznych oraz Instytut Nauk Politycznych, w tym Katedra Socjologii (Radziszewska, 2020).

Na WNS UWM w Olsztynie studentów kształci się w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym, na studiach pięcioletnich jednolitych magisterskich w ramach czterech kierunków, na studiach trzyletnich pierwszego stopnia w ramach siedmiu, a na studiach dwuletnich drugiego stopnia proces dydaktyczny realizowany jest na sześciu kierunkach (tab. 1).

Tabela 1. Wykaz kierunków i specjalności realizowanych na WNS UWM w Olsztynie

Kierunek	Specjalność
Studia jednolite magisterskie	
Pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna	
Pedagogika specjalna	<ul style="list-style-type: none"> – edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną – edukacja i terapia osób ze spektrum autyzmu
Pedagogika resocjalizacyjna	
Psychologia	<ul style="list-style-type: none"> – psychologia kliniczna i zdrowia – psychologia wychowawcza i szkolna

Studia pierwszego stopnia	
Analityka i zarządzanie publiczne	
Bezpieczeństwo narodowe	
Pedagogika	<ul style="list-style-type: none"> – doradztwo zawodowe i personalne – pedagogika opiekuńcza – pedagogika szkolna z animacją kulturalną
Politologia	<ul style="list-style-type: none"> – politologia – stosunki międzynarodowe
Socjologia	<ul style="list-style-type: none"> – socjologia nowych mediów – socjologia rozwoju lokalnego i regionalnego
Studia drugiego stopnia	
Bezpieczeństwo narodowe	<ul style="list-style-type: none"> – bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych – bezpieczeństwo regionalne i lokalne
Pedagogika	<ul style="list-style-type: none"> – animacja społeczna z projektowaniem edukacyjnym – pedagogika opiekuńcza z socjoterapią – terapia pedagogiczna i wspomaganie rozwoju dziecka zdolnego
Pedagogika specjalna	<ul style="list-style-type: none"> – resocjalizacja z penitencjarystyką – wczesne wspomaganie rozwoju dziecka z niepełnosprawnością
Pedagogika wczesnej edukacji	
Politologia	<ul style="list-style-type: none"> – międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze – międzynarodowe stosunki polityczne i gospodarcze (oferta w języku angielskim) – stosunki międzynarodowe – światowa i regionalna perspektywa (oferta w języku angielskim)
Praca socjalna	

Źródło: oferta kształcenia WNS UWM w Olsztynie.

Ułożenie rozkładu zajęć dydaktycznych wymaga zatem niezwykle precyzyjnej organizacji, tak aby uwzględnić możliwości infrastruktury Wydziału oraz plany studiów dla poszczególnych kierunków na cały cykl kształcenia obowiązujący od danego roku akademickiego. Proces planowania odbywa się w ramach poszczególnych jednostek WNS i układany jest przez pracowników bezpośrednio związanych z profilami kształcenia. Każda z wyznaczonych do tego zadania osób ma własną specyfikę pracy. Jednak od 2021 r. dąży się do ujednoczenia metod działania i wykorzystania na całym Wydziale wprowadzonego w 2011 r. przez pracowników nauk pedagogicznych programu do planowania Astar.

Założenia badawcze

W badaniach posłużono się studium przypadku uznawanym przez Roberta Stake'a za podejście ukierunkowane na odkrycie wyjątkowości oraz niepowtarzalności i złożoności pojedynczego przypadku (Lisowska, 2022; Stake, 1997). Natomiast przez Henryka Mizerka traktowane jest jako postępowanie badawcze prowadzące do „odkrycia niepowtarzalnego, zrelatywizowanego do miejsca i czasu porządku kierującego procesami społecznymi” (Mizerek, 2017, s. 13).

Wykorzystano także (za Krzysztofem Rubachą) wywiad indywidualny częściowo kierowany, skoncentrowany na uzyskaniu informacji (Rubacha, 2016). Badania oparto na doświadczeniu czterech osób zajmujących się opracowaniem rozkładu zajęć na WNS UWM w Olsztynie: trzech kobiet i jednego mężczyzny (tab. 2). Dóbr próby był nielosowy celowy.

Tabela 2. Charakterystyka osób badanych

Nr rozmówcy	Płeć	Wiek	Zajmowane stanowisko	Staż pracy w planowaniu
1	K	62	adiunkt	15
2	K	40	pracownik administracji	2
3	K	60	asystent	12
4	M	62	starszy wykładowca	20

Źródło: opracowanie własne.

Wywiady przeprowadzono w miejscu pracy badanych w grudniu 2021 r. bez obecności innych osób, co pozwoliło na zmniejszenie zakłóceń. Nagrano je na dyktafon (każdy wywiad trwał dwie godziny), a następnie sporządzono transkrypcje. Przygotowano szczegółowe dyspozycje, w ramach których skoncentrowano się na: standardach planowania w WNS UWM przed pandemią; organizacji planowania w trakcie pandemii COVID-19 oraz w okresie powrotu do nauki w reżimie sanitarnym. Do gromadzenia i analizy danych przyjęto system kodowy według klucza: nr rozmówcy i płeć, np. 1K lub 4M.

Wykonano także analizę programu Astar z uwzględnieniem jego zastosowania w przygotowaniu planów kształcenia na studiach wyższych. Jednocześnie dociekania naukowe oparto na analizie baz danych zastanych w postaci: ogólnopństwowych aktów prawnych, zarządzeń wewnętrznych UWM w Olsztynie oraz raportów międzynarodowych i ogólnopolskich z zakresu edukacji i pracy zdalnej w okresie pandemii COVID-19.

Planowanie zajęć w ujęciu teoretycznym

Problematyka planowania zajęć na studiach wyższych jest zagadnieniem mało poruszonym na łamach czasopism i opracowań naukowych. Wymaga zatem szerszego przeanalizowania w ujęciu teoretycznym i praktycznym. W literaturze określana jest najczęściej jako *timetabling* lub harmonogramowanie (Szwed & Tochylowski, 1998).

Przygotowywanie rozkładu zajęć na studiach wyższych związane jest z optymalizacją, której tematykę podejmują takie nauki, jak: matematyka, informatyka, logistyka i ekonomia. Termin ten oznacza przede wszystkim „proces znajdowania najlepszego ze wszystkich możliwych rozwiązania przy uwzględnieniu występujących ograniczeń” (Moszyński, 2011, s. 230). Planista dysponuje określonym zbiorem zmiennych decyzyjnych; kryteriów optymalizacji jawnych i ukrytych oraz mierzy się z szeregiem ograniczeń, które narastają w trakcie planowania. Wybiera tym samym najlepsze rozwiązanie z punktu widzenia określonego kryterium (Ostwald, 2005). Z jednej strony zwraca uwagę na minimalizację kosztów nieoptymalnego wykorzystania zasobów, a z drugiej na optymalizację użyteczności planu przez studentów i pracowników (Moszyński, 2011).

Przyjmuje się, że na studiach wyższych stosowana jest wielokryterialna alokacja zasobów zależnych od wybranego sposobu poszukiwania rozwiązania: optymalnego lub akceptowalnego. Wyróżnia się także charakterystyczne elementy modelu planowania, takie jak:

- 1) ustalenie kto, kiedy i gdzie prowadzi określone zajęcia;
- 2) uwzględnienie ograniczeń:
 - a) zasobowych, tzn. dostępności, pojemności i wyposażenia pomieszczeń, w których mogą odbywać się zajęcia;
 - b) osobowych, tzn. preferencje pracowników dydaktycznych i naukowo-dydaktycznych w zakresie rozłożenia zajęć i wykorzystania bazy dydaktycznej;
 - c) czasowych, takich jak: narzucone z góry terminy, w których nie można planować zajęć; określona liczba zajęć w danym dniu do zrealizowania; długość dnia dydaktycznego;
 - d) zdrowotnych, zarówno prowadzących, jak i studentów, a przekładających się najczęściej na liczbę godzin maksymalnie realizowanych w danym dniu oraz kolejność zajęć (Moszyński, 2011).

W trakcie procesu planowania powstaje wiele konfliktów, które determinowane są przez wielorakie kryteria mierzalne. W praktyce oznacza to, że uwzględnienie

nie próśb pracowników może wpłynąć negatywnie na preferowane terminy zajęć. Planista musi wówczas poszukiwać rozwiązań kompromisowych. Michał Moszyński proponuje w takiej sytuacji posługiwanie się optymalnością w sensie Pareto, tzn. poszukiwania „rozwiązania najlepszego z punktu widzenia wszystkich funkcji celu, czyli takiego, dla którego nie można już znaleźć innego rozwiązania dającego poprawę choćby jednej funkcji celu, nie powodując pogorszenia wartości innych funkcji celu” (Moszyński, 2011, s. 232). W rzeczywistości wprowadza się wówczas tzw. metakryterium, „które oznacza, iż decydent opierając się o wiele kryteriów potrafi przypisać każdemu rozwiązaniu dopuszczalnemu pewną liczbowo wyrażoną użyteczność” (Moszyński, 2011, s. 232).

Planista przygotowuje zbiór celów do spełniania w ujęciu hierarchicznym i w ten sposób tworzy rozkład zajęć uwzględniający wszystkie obciążenia wynikające z poszczególnych siatek godzin, liczbę godzin możliwych do realizacji w ciągu dnia, preferencje pracowników dydaktycznych i naukowo-dydaktycznych oraz możliwości bazy lokalowej.

Sytuacja szkolnictwa wyższego w Polsce w okresie pandemii w latach 2020–2021

Nowa rzeczywistość zdrowotna, społeczna i polityczna odcisnęła swoje piętno w obszarze pracy wszystkich rodzajów szkół i placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym uczelni wyższych na całym świecie i w Polsce (Ipsos, 2020). Na podstawie danych UNESCO można oszacować, że w pod koniec marca 2020 r. ponad 82% szkół na całym świecie o różnym profilu i poziomie nauczania prowadziło kształcenie w formie zdalnej. Natomiast w połowie maja na taki sposób edukacji zdecydowano się w 148 krajach (UNESCO, 2021).

W Polsce uczelnie wyższe przeszły na tryb nauki z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość na podstawie Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW) z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Wymusiło to potrzebę wprowadzenia szybkich rozwiązań cyfrowych, technologicznych, zmianę warunków organizacji studiów, dydaktyki, badań naukowych, praktyk studenckich oraz sposobu i trybu załatwiania spraw administracyjnych i pracy wszystkich osób zatrudnionych w ramach infrastruktury szkolnictwa wyższego. W następnych miesiącach władze uczelni musiały podporządkować swoje działania wprowadzanym kolejno tarczom:

- 1.0 – Ustawie z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw;
- 2.0 – Ustawie z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2;
- 4.0 – Ustawie z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19.

Tarcza 1.0 umożliwiała czasowe ograniczenie lub zawieszenie kształcenia studentów i doktorantów. Podkreślono, że taka decyzja może zostać podjęta jedynie w sytuacji uzasadnionej, związanej z okolicznościami zagrażającymi życiu lub zdrowiu społeczności akademickiej. Na początku semestru letniego 2019/2020 wprowadzono zajęcia zdalne w trybie awaryjnym tzn. *emergency remote teaching* (Klimowicz, 2020). W dniach 12–25 marca 2020 r. było to jedynie zawieszenie: nauczania na studiach, studiach podyplomowych, trzeciego stopnia oraz w innych formach edukacji w szkolnictwie wyższym. Wówczas to zajęcia mogły być realizowane z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, niezależnie od tego, czy zostało to przewidziane w ich programie. Jednocześnie rozporządzenie MNiSW z dnia 16 marca 2020 r. ograniczało obowiązek świadczenia pracy przez pracowników uczelni na jej terenie, uwzględniając przy tym obecność w przypadkach niezbędnych dla ciągłości funkcjonowania uniwersytetów i szkół wyższych. W kolejnych miesiącach MNiSW wydało szereg rozporządzeń regulujących dalsze nauczanie w szkolnictwie wyższym w czasie pandemii COVID-19. Każde kolejne przedłużało okres edukacji zdalnej (rozporządzenia z 23 marca 2020 r., 9 kwietnia 2020 r., 24 kwietnia 2020 r.)

14 maja 2020 r. uchylono ograniczenie obowiązku świadczenia pracy przez pracowników uczelni na jej terenie. Następnie 21 maja 2020 r. utrzymano dotychczasowe wytyczne funkcjonowania uczelni (podlegających właściwemu ministrowi do spraw szkolnictwa wyższego i nauki) i wydłużono termin kształcenia zdalnego do dnia 30 września 2020 r. niezależnie od tego, czy zostało to przewidziane w programie studiów. Do decyzji rektorów pozostawiono określenie trybu zajęć na ostatnim roku kształcenia I i II stopnia oraz studiów jednolitych magisterskich. Taki stan rzeczy utrzymano także na uczelniach medycznych, artystycznych i podlegających ministrowi obrony narodowej (Zbarachewicz, 2020).

Natomiast na podstawie tarcz 2.0 i 4.0 wprowadzono zmiany do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce oraz do Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy

wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Umożliwiono odbywanie w formie online: posiedzeń rad uczelni oraz senatów, obron rozpraw doktorskich, kolokwiiw habilitacyjnych, postępowań o nadanie tytułu profesora (wszczętych przed 1 maja 2019 r.). Jednocześnie większe uprawnienia uzyskali rektorzy, którzy mogli wydawać zarządzenia w sprawach należących do obowiązków senatu uczelni w przypadku, kiedy działania tego organu nie będą możliwe, podjęcie decyzji będzie niezbędne dla zapewnienia ciągłości funkcjonowania uczelni. Stwierdzono, że w sytuacji, gdy rektor nie będzie w stanie wykonywać swoich zadań, wówczas ich realizacja należy do członka wspólnoty danej uczelni, ale wskazanego przez ministra nadzorującego daną szkołę wyższą. Niezbędne jednak w tym przypadku było zatwierdzenie przez senat uczelni (na najbliższym jego posiedzeniu) zarządzeń wydanych w takim trybie. Wśród najważniejszych kwestii wprowadzanych przez rozporządzenia w czasie pandemii znalazła się również decyzja o wstrzymaniu ocen okresowych nauczycieli akademickich, które to po 2018 r. podlegały nowym kryteriom (Zbarachewicz, 2020).

2 września 2020 r. MNiSW opublikowało rekomendacje odnoszące się do organizacji kształcenia w roku akademickim 2020/2021, z tym że decyzje dotyczące wyboru modelu nauczania zostały pozostawione rektorom. W rezultacie większość szkół wyższych zdecydowała się na nauczanie hybrydowe. W październiku 2020 r. w związku z wprowadzeniem w Polsce stref pandemicznych umożliwiono zmianę trybu nauczania na wszystkich szczeblach edukacji w zależności od natężenia zachorowań na COVID-19. Wprowadzenie na danym obszarze strefy czerwonej oznaczało przejście wszystkich rodzajów szkół na tryb zdalny. 5 listopada w związku z decyzjami rządu dotyczącymi podjęcia niezbędnych środków w walce z wirusem SARS-CoV-2 Minister Edukacji i Nauki zarekomendował w okresie od 9 do 29 listopada 2020 r. przejście uczelni na pracę zdalną (Czarnek, 2020).

W kolejnych miesiącach podjęto decyzję o przedłużaniu większości ograniczeń w kraju, w związku z tym 25 lutego 2021 r. wydano rozporządzenie MEiN w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, na podstawie którego utrzymano w okresie od dnia 27 lutego 2021 r. do dnia 30 września 2021 r. organizację zajęć na studiach wyższych z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość niezależnie od tego, czy zostało to przewidziane w programie danego kształcenia.

Marta Klimowicz, w raporcie SpołTech Fundacji Centrum Cyfrowe pt. *Polskie uczelnie w czasie pandemii*, wyróżniła pięć faz zdalnego nauczania w latach 2019–2020, na podstawie doświadczeń losowo wybranej grupy pracowników szkolnictwa wyższego: „zawieszenie i chaos; wsparcie [lub jego brak]; nowa nor-

malność; przeciążenie; pogodzenie się z sytuacją i wyciągnięcie wniosków” (Klimowicz, 2020, s. 9–38). Początkowo wielu dydaktyków uważało, że jest to okres przejściowy i nie próbowało dostosować swoich działań do nowej rzeczywistości, tym bardziej że większość instytucji zawiesiło zajęcia dydaktyczne i oczekiwało na dalszy rozwój wydarzeń. Jednak wraz z przedłużającą się pandemią wzrastało poczucie niepewności zawodowej i dezorganizacji procesu kształcenia. Najwięcej badanych wskazało, iż względna stabilizacja została uzyskana po wprowadzeniu jednolitych platform i elektronicznych narzędzi nauczania przez władze uczelni. Niepokój jednak budził fakt związany z problemami technicznymi i potrzebą wykorzystania prywatnego sprzętu. W zebranych danych uwidocznił się wyraźny podział na uczelnie, które do edukacji zdalnej przygotowywały się od kilkunastu lat, oraz placówki, które zostały zmuszone do wprowadzenia nowych rozwiązań zaledwie w przeciągu kilku tygodni (Nawa, 2021).

Natomiast w raporcie *Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe* przygotowanym przez Inkubator Uniwersytetu Warszawskiego stwierdzono, że „szczególne warunki funkcjonowania szkolnictwa wyższego w czasie pandemii uwidoczniły zaległości i braki dotyczące poziomu cyfryzacji uczelni. Ukazały również braki w kompetencjach miękkich i umiejętności nawiązywania relacji” (Mazur, 2021, s. 28). Jednocześnie zaznaczono, że ze względu na przedłużającą się formę nauki zdalnej szkolnictwo wyższe zaczęło odgrywać coraz większą rolę w dobie cyfrowej transformacji i e-learningu w Polsce (Mazur, 2021).

Poprawa sytuacji pandemicznej w miesiącach letnich 2021 r. umożliwiła powolny powrót nauczania stacjonarnego na wszystkich szczeblach edukacji, w tym w szkolnictwie wyższym. 15 sierpnia 2021 r. weszło w życie Rozporządzenie MEiN z dnia 10 sierpnia 2021 r. uchylające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Większość uczelni w Polsce rozpoczęła organizację procesu dydaktycznego oraz pracy naukowej i administracyjnej w warunkach reżimu sanitarnego.

Po dwóch latach intensywnego przystosowywania się do sytuacji pandemicznej, niezliczonych raportach o kondycji uczelni wyższych i o specyfice nauczania zdalnego nie podjęto szczegółowych badań w zakresie planowania z zastosowaniem metod i technik kształcenia na odległość. Większość dostępnych danych nie zawiera informacji o sposobie i formie systemów przygotowywania rozkładów zajęć dydaktycznych oraz dostosowania struktury obciążeń wykładowców w okresie pandemii, a także dotyczących powrotu do względnej normalności. Niniejszy artykuł jest zatem próbą wprowadzenia dyskusji w tym obszarze.

Standardy planowania na WNS UWM w Olsztynie w okresie przed pandemią w latach 2017–2020

W okresie poprzedzającym pandemię organizację procesu dydaktycznego na wydziałach i w innych jednostkach UWM, w tym planowanie na poszczególnych kierunkach i specjalnościach, realizowano na podstawie szczegółowych zarządzeń rektora uczelni zgodnie z Prawem o szkolnictwie wyższym oraz Statutem UWM i poszczególnymi Regulaminami Studiów. W ostatnich pięciu latach przed rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-CoV-2 Regulamin Studiów UWM zmieniano trzykrotnie w: 2014, 2015, 2019 r. Najnowsza uchwała Nr 528 Senatu UWM w Olsztynie wprowadzona została 25 czerwca 2019 r. na podstawie § 14 ust. 1 pkt 2 Statutu Uniwersytetu przyjętego Uchwałą Nr 785 Senatu UWM w Olsztynie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie Statutu UWM w Olsztynie. Uchwała znalazła zastosowanie zarówno przed wybuchem pandemii, jak i w czasie przymusowego przejścia w tryb edukacji zdalnej.

Od 10 stycznia 2017 r. obowiązywało zarządzenie Rektora UWM Nr 11/2017 w sprawie zasad opracowywania rozkładów zajęć dydaktycznych. W zakresie kształcenia stacjonarnego uznano, że rozpoczęcie zajęć nie powinno mieć miejsca wcześniej niż o godzinie 7:00, a zakończenie później niż o godzinie 21:00. W szczególnych przypadkach zezwolono na zaplanowanie jednostek dydaktycznych na studiach stacjonarnych poza podstawowym tygodniem pracy (poniedziałek–piątek), tzn. w sobotę. Natomiast w obrębie kształcenia niestacjonarnego zaznaczono, że zajęcia mogą odbywać się w piątki, w przedziale czasowym od godziny 16:00 do godziny 21:00 oraz obowiązkowo w soboty i niedziele, w przedziale czasowym od godziny 7:00 do godziny 21:00. W zarządzeniu stwierdzono, że maksymalna liczba godzin dydaktycznych w ciągu dnia to 10. W ramowym planie dnia należało także uwzględnić przerwę na posiłek (około 60 minut) w przypadku organizacji zajęć trwających powyżej 6 godzin. Jednocześnie osoby zajmujące się planowaniem powinny dążyć do minimalizowania długich przerw między zajęciami oraz racjonalnego obciążania sal dydaktycznych. W rozkładzie tygodniowym pracy należało w pierwszej kolejności uwzględnić zajęcia:

- z języków obcych;
- przedmiotów realizowanych w ramach modułu ogólnouczelnianego;
- przedmiotów realizowanych w ramach modułu z zakresu nauk humanistycznych lub nauk społecznych.

W tym celu osoby odpowiedzialne za planowanie podejmowały szeroką współpracę z międzywydziałowym Studium Języków Obcych oraz pozostałymi jednostkami UWM odpowiedzialnymi za określony moduł ogólnouczelniany.

Według zarządzenia Rektora UWM Nr 11/2017 nadzór nad organizacją procesu dydaktycznego na wydziale, w tym nad opracowaniem rozkładów zajęć dydaktycznych w poszczególnych semestrach roku akademickiego, należał do dziekanów poszczególnych jednostek UWM w Olsztynie. Plan, przygotowany i zatwierdzony najpóźniej na 7 dni przed rozpoczęciem zajęć w danym semestrze i opublikowany na stronie internetowej wydziału, musiał zostać zaakceptowany przez wydziałowy samorząd studencki. Dopuszczono także możliwość dokonywania zmian w planie w trakcie semestru, pod warunkiem że nie spowoduje to zakłóceń w realizacji pozostałych zajęć dydaktycznych. Działania tego typu każdorazowo wymagały zatwierdzenia przez dziekana i samorząd.

Natomiast 1 lipca 2019 r. wprowadzono zarządzenie Nr 48/2019 w sprawie określenia liczebności grupy studenckiej dla form i rodzajów prowadzonych zajęć dydaktycznych na studiach wyższych, w szkole doktorskiej oraz na studiach doktoranckich. Uznano, że minimalna liczebność grupy ćwiczeniowej dla kierunków z zakresu nauk społecznych będzie wynosiła 30 osób. W kwestii grup na zajęciach seminaryjnych i dyplomowych ustalono, iż zespoły nie mogą być mniejsze niż 12 osób i większe niż 24 osoby.

Na WNS UWM w Olsztynie, na podstawie wyżej wymienionych ustaw, regulaminów i rozporządzeń, planowanie w okresie przedpandemicznym realizowane było przez pracowników związanych z poszczególnymi profilami kształcenia z zakresu: nauk o polityce i bezpieczeństwie, socjologii, nauk pedagogicznych. Zastosowany podział wynikał z mocno rozbudowanej oferty kierunków studiów oraz związanych z nimi specjalności, a także z dużej liczby kadry dydaktycznej i badawczo-dydaktycznej prowadzącej zajęcia w ramach określonych programów kształcenia.

Pracownik odpowiedzialny za obszar nauk o polityce i bezpieczeństwie przygotowywał rozkład zajęć w ramach:

- studiów I stopnia: stacjonarnych – politologia, bezpieczeństwo narodowe; niestacjonarnych – bezpieczeństwo narodowe;
- studiów II stopnia, stacjonarnych – politologia.

W przypadku kierunku socjologia działania te były prowadzone przez jedną osobę dla studiów stacjonarnych I stopnia.

W okresie przedpandemicznym zajęcia na politologii, bezpieczeństwie narodowym i socjologii planowano za pośrednictwem tzw. „metody karteczkowej”, która polegała na układaniu oddzielnych planów dla każdego pracownika, grup i sal poprzez ręczne wpisywanie informacji ołówkiem, tak aby można było szybko dokonać korekty. „Do wszystkich pracowników dydaktycznych i badawczo-dydaktycznych dopisywane są podstawowe dane o: przedmiocie, grupie, sali i godzinie

zajęć. Następnie do grup informacje o: sali, godzinie, przedmiocie oraz imieniu i nazwisku prowadzącego. Natomiast do każdej sali: przedmiot, grupa, nazwisko prowadzącego, godzina. W trakcie planowania naniesione informacje są wielokrotnie zmieniane” (4M).

Oprócz tego, na podstawie planów studiów dla poszczególnych kierunków na cały cykl kształcenia obowiązujący od danego roku akademickiego, należy przygotować wypis przedmiotów oraz liczbę godzin przewidzianą do zaplanowania. Wypisy przygotowuje się dla wszystkich grup na poszczególnych latach, poziomach i formach kształcenia. Ostatecznym etapem jest nanoszenie zgromadzonych danych do programu Word w postaci tabeli zbiorczej i publikacja w formacie PDF.

Tak układane plany ma bardzo duży margines błędu i wymagają wielokrotnego sprawdzania danych oraz zbierania w pierwszych tygodniach pracy dydaktycznej informacji zwrotnej od studentów i wykładowców co do ewentualnych niedociągnięć w utworzonym rozkładzie. Jednocześnie są bardzo czasochłonne, a w przypadku „studiów niestacjonarnych planujący musi kontrolować liczbę godzin zamieszczonych w planie – godzin może być albo za dużo albo za mało” (1K).

WNS UWM w Olsztynie od wielu lat ma rozbudowaną ofertę kształcenia w zakresie nauk pedagogicznych. W związku z tym planowanie w tym obszarze w okresie przedpandemicznym prowadzone było przez dwóch pracowników. Rozkład zajęć przygotowywano na potrzeby:

- studiów I stopnia (stacjonarne i niestacjonarne) na kierunku pedagogika, pedagogika wczesnej edukacji (w latach 2017–2019);
- studiów II stopnia (stacjonarne i niestacjonarne) na kierunkach: pedagogika, pedagogika specjalna, praca socjalna oraz pedagogika wczesnej edukacji (od roku 2017/2018);
- studiów jednolitych magisterskich (stacjonarne i niestacjonarne) na kierunkach: pedagogika specjalna, pedagogika przedszkolna i wczesnoszkolna (od roku 2019/2020) oraz (stacjonarnie) psychologia (od roku 2019/2020).

Do 2011 r. również tutaj korzystano z „metody karteczkowej”, ale ze względu na uruchomienie nowych kierunków studiów i potrzebę wyeliminowania błędów zdecydowano się na wprowadzenie programu do planowania zajęć na uniwersytetach i szkołach wyższych Astar. „Plany oczywiście można układać w USOS-ie lub też za pośrednictwem dostępnych na rynku programów takich jak: Harmonogram 2.0, ProAkademia, Edukacja.CL etc.” (4M). Światowy i ogólnopolski rynek w tym aspekcie ulega ciągłej rozbudowie, gdyż coraz więcej uczelni sięga po tego typu rozwiązania. Każdy z programów charakteryzuje się kontrolą: obciążenia sal, planów pracowników i planów grup. Pozwala również generować różne zestawie-

nia pomocne dla osób zajmujących się przygotowaniem rozkładu zajęć oraz zmniejsza ryzyko popełnienia błędów.

Jak sami pracownicy odpowiedzialni za rozkłady zajęć WNS UWM w Olsztynie podkreślają – „zdecydowaliśmy o wprowadzeniu programu Astar, gdyż naszą uwagę przyciągnęła przede wszystkim cena, łatwy kontakt z autorem oraz określenie podstawowego zastosowania, tzn. dedykowania programu do planowania w ramach działalności szkół wyższych” (3K).

Astar kontroluje zajętość sal, obciążenie pracowników oraz plany grup. Zawiera również wszystkie mechanizmy niezbędne do automatycznego i interaktywnego tworzenia planów zajęć. Charakteryzuje się możliwością wyłączenie określonych dni i godzin z planowania zajęć dla pracowników, grup i sal. Pozwala na łączenie grup w większe zespoły, np. na wykłady. Program umożliwia też szybsze i dokładniejsze gromadzenie danych przy jednoczesnym wydajnym wykorzystaniu infrastruktury wydziałowej. Dzięki jego zastosowaniu występuje mniejsze prawdopodobieństwo popełnienia błędu oraz nałożenia się na siebie poszczególnych jednostek dydaktycznych. Ułatwia on także eksport planów zbiorczych i indywidualnych do Excela oraz do uniwersalnego formatu XML. Praca nad rozkładem zajęć z wykorzystaniem programu Astar zazwyczaj przebiega w czterech etapach: wpisywanie danych, wypełnianie interaktywne lub automatyczne arkusza planu zajęć, wpisywanie brakujących wariantów, końcowe poprawki (retusz), a także wydruki formularzy gotowych do publikacji w przestrzeni elektronicznej/internetowej (*Podręcznik pomocniczy do programów Astar*, 2005).

Program jest dobrze postrzegany przez pracowników dydaktycznych i badawczo-dydaktycznych realizujących zajęcia w obszarze nauk pedagogicznych, umożliwia bowiem zablokowanie godzin, w których pracownik wykonuje inne zajęcia, np. uczestniczy w Radzie Wydziału / Radzie Dyscypliny. Taką czynność można wykonać również dla poszczególnych dni tygodnia oraz całych miesięcy, w związku z czym pozwala to na przygotowanie przestrzeni do odbywania staży naukowych czy innych wyjazdów studyjnych, dydaktycznych i naukowych.

Z przeprowadzonych wywiadów z pracownikami zajmującymi się rozkładem zajęć dydaktycznych na WNS UWM w Olsztynie wynika, że w okresie przedpandemicznym największym problemem było dostosowanie planów do zmieniającej się sytuacji, która zawsze występuje po rekrutacji dodatkowej pod koniec września. Wówczas bowiem ogólna struktura planów na poszczególnych latach i kierunkach jest już ułożona, a ze względu na zmieniający się stan przyjętych studentów na pierwszy rok studiów zachodzi potrzeba zaplanowania zajęć dla dodatkowych grup.

Najbardziej intensywny okres nad planowaniem występuje także pomiędzy semestrami, kiedy to zimowy dobiega końca, a letni jeszcze się nie rozpoczął. Zdarza

się, iż zmianie ulegają obciążenia poszczególnych pracowników, niektórzy z nich wyjeżdżają na staże naukowe, a inni wykorzystują urlopy naukowe i dla poratowania zdrowia.

Szczególne sytuacje są wówczas, gdy pracownik ma znaczną liczbę godzin dydaktycznych, ale ze względu na kwalifikacje i uprawnienia otrzymuje dodatkowe obciążenie w trybie awaryjnym – związanym z nieplanowanym zwolnieniem zdrowotnym kolegi/koleżanki. „Jeżeli dzieje się to na styku semestrów, nie jest to trudne (bez dodatkowych obciążeń) do zaplanowania” (3K). Problemy pojawiają się wtedy, kiedy taką zmianę należy wprowadzić w trakcie rozpoczętego semestru. „Najczęściej dochodzi do zburzenia całościowej struktury planu i dokonania korekty zajęć kilku pracowników dydaktycznych czy też badawczo-dydaktycznych” (1K).

Planowanie na WNS UWM w Olsztynie podczas edukacji zdalnej i w trakcie reżimu sanitarnego w latach 2020–2021

Wybuch pandemii oraz wprowadzone ograniczenia w przemieszczaniu się, a wreszcie izolacja społeczna spowodowały przejście placówek oświatowych na całym świecie i w Polsce w tryb nauczania zdalnego. W związku z tym pojawiła się potrzeba szybkiego wprowadzenia rozwiązań organizacyjnych na różnych poziomach edukacji, w tym w szkolnictwie wyższym. Wśród wielu problemów, z jakimi musiały się zmierzyć władze uniwersytetów i innych szkół wyższych, znalazło się dostosowanie do przestrzeni internetowej planu zajęć realizowanego do tej pory w formie stacjonarnej.

Od 26 marca 2020 r. na UWM w Olsztynie, tak jak we wszystkich uczelniach w Polsce, wprowadzono nowe zasady funkcjonowania uniwersytetu w warunkach stanu pandemii wywołanej wirusem SARS-CoV-2. Działania te podjęto na podstawie: Statutu UWM w Olsztynie z dnia 21 maja 2019 r.; Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (art. 23, 50 i 51); rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 13 marca 2020 r.; Ustawy z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych; oraz rozporządzeń MNiSW z 11 oraz 23 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. W wydanym zarządzeniu Rektora UWM Nr 37/2020 z dnia 26 marca 2020 r. zaznaczono przede wszystkim całkowite prze-

ście na tryb pracy zdalnej. Nadal obowiązywało także zarządzenie Nr 11/2017 w sprawie zasad opracowywania rozkładów zajęć dydaktycznych.

Władze UWM zdecydowały wówczas, iż kształcenie w semestrze letnim 2019/2020 będzie prowadzone na podstawie planu ułożonego w trybie nauczania stacjonarnego. W związku z tym w zatwierdzonych przed izolacją rozkładach jednostek dydaktycznych nie dokonywano żadnej korekty, a jedynie sale wykładowe zamieniono na platformy i systemy do nauczania na odległość, takie jak: Microsoft Teams; platformę e-learningową Moodle; platformę edukacyjną LMS ILIAS, Google Meet, Zoom. Zajęcia zaplanowane zostały w tym okresie w takiej samej formie jak w czasach przed pandemią z uwzględnieniem specyfiki pracy osób odpowiedzialnych za te działania w obszarze nauk pedagogicznych, nauk o polityce i bezpieczeństwie oraz socjologii (Zarządzenia Nr 37/2020 Rektora UWM).

Zmniejszająca się fala pandemii w miesiącach letnich 2020 r. umożliwiła powolny powrót placówek oświatowych na świecie i w Polsce, w tym uczelni wyższych, do pracy stacjonarnej. Oprócz odgórnych dyrektyw ministerialnych oraz rekomendacji MNiSW także i wewnętrzne zarządzenia rektorów poszczególnych uniwersytetów informowały o przejściu do systemu edukacji mieszanej z założeniem przestrzegania zasad reżimu sanitarnego oraz z przygotowaną procedurą uruchamianą w przypadku zarażenia pracowników lub studentów COVID-19.

Rektor UWM w Olsztynie w zarządzeniu Nr 82/2020 z dnia 1 października 2020 r. w sprawie zasad funkcjonowania UWM w Olsztynie w stanie zagrożenia epidemicznego lub epidemii wprowadził nauczanie w trybie zdalnym i mieszanym. Jednak to do dziekana lub dyrektora filii / Szkoły Zdrowia Publicznego, dyrektora Szkoły Doktorskiej oraz kierownika studiów doktoranckich należało określić rodzaju zajęć dydaktycznych oraz terminu ich realizacji w siedzibie jednostki. Nauczycieli akademickich i pozostałych uczestników wszystkich rodzajów zajęć zobowiązano do stosowania procedur bezpieczeństwa, jakie określono w warunkach funkcjonowania UWM w Olsztynie w czasie pandemii.

W praktyce oddano w ręce władz wydziałów podział poszczególnych przedmiotów i jednostek godzinowych na tryb stacjonarny, mieszany i zdalny. Początkowo w katedrach WNS próbowano określić, w jaki sposób rozłożyć poszczególne formy nauczania. Jednak ze względu na zbyt obszerną liczbę godzin zaproponowanych do realizacji stacjonarnej ograniczono tę przestrzeń do jak najmniejszego zakresu. W ten sposób w roku akademickim 2020/2021 założono, iż zajęcia dydaktyczne w ramach kształcenia studentów WNS UWM odbywać się będą wielotorowo:

- w trybie hybrydowym w październiku dla studentów pierwszorocznych oraz zdalnym dla pozostałych roczników studenckich;

- w trybie zdalnym w miesiącach listopad–grudzień dla wszystkich specjalności i lat studiów;
- w trybie normalnym zaliczenia i egzaminy w styczniu.

„Szczególnym utrudnieniem przy planowaniu zajęć dydaktycznych stał się fakt przełożenia praktyk studenckich, które nie zostały zrealizowane w semestrze letnim roku akademickiego 2019/2020. Decyzją władz WNS praktyki ciągłe, tak ważne w przypadku kierunków pedagogicznych, zostały przeniesione na semestr zimowy 2020/2021. W związku z tym w miesiącach listopad–grudzień należało pozostawić dwa dni w tygodniu wolne od zajęć dydaktycznych z przeznaczeniem na praktykę studencką” (4M).

Przy uwzględnieniu wszystkich zarządzeń, wytycznych wewnętrznych, potrzeb pracowników związanych z prowadzonymi zajęciami praktycznymi i teoretycznymi „plan stał się w zasadzie nieprzewidywalny i odbiegał całkowicie od struktury planów układanych w latach przed pandemią” (3K). Przy jego tworzeniu oraz w trakcie realizacji procesu dydaktycznego osobom odpowiedzialnym za jego strukturę towarzyszyło uczucie napięcia. Rozkład zajęć bowiem należało poddawać ciągłej kontroli, tak aby zaplanować wszystkie jednostki dydaktyczne w pełnym wymiarze przeznaczonego na nie czasu.

W przypadku planowania „metodą karteczkową” zwiększył się margines błędu, tym bardziej iż całą procedurę należało przeprowadzić dla trzech różnych planów. Niezależnie od tego, czy posługiwano się „sposobem karteczkowym”, czy programem Astar, wydłużeniu uległ czas przygotowania rozkładu zajęć dydaktycznych. Szczególne trudności pojawiły się w opracowywaniu planu dla studiów niestacjonarnych w przypadku, gdy wykładowca udawał się na zwolnienie. Tego typu sytuacji w czasie izolacji było bardzo dużo. „W rozkładzie zajęć studiów niestacjonarnych trzeba zamieścić wszystkie godziny, które są w planie studiów, a zjazdy są wypełnione godzinami. Przesunięcie zajęć często jest niemożliwe, bo nie ma gdzie tych zajęć wstawić. Godziny zjazdów są nierozciągliwe” (4M).

W październiku 2020 r., mimo początkowej pracy WNS w trybie hybrydowym, doszło do przejścia na tryb nauczania zdalnego. Wynikało to z wejścia powiatu Olsztyn w skład obszarów zakwalifikowanych do stref czerwonych. Następnie, jak większość uczelni w Polsce, władze UWM, powołując się na rekomendacje Przemysława Czarnka, Ministra Nauk i Szkolnictwa Wyższego z dnia 5 listopada, wprowadziły organizację zajęć z wykorzystaniem metod kształcenia na odległość. Przygotowany rozkład jednostek dydaktycznych stał się w tym momencie jeszcze bardziej nieprzewidywalny. Zajęcia odbywały się za pośrednictwem platform edukacyjnych, ale przy założeniu ich rzeczywistej realizacji. Ostatecznie w ko-

lejszych miesiącach roku akademickiego 2020/2021 na WNS UWM w Olsztynie kształcenie prowadzono już tylko w trybie zdalnym. Ze względu na trudną, szybko zmieniającą się sytuację pandemiczną oraz nowe wytyczne rządu plan na semestr letni 2020/2021 dostosowano zarówno do przestrzeni internetowej, jak i do stacjonarnego prowadzenia zajęć. W przypadku kierunków z zakresu nauk o polityce i bezpieczeństwie oraz socjologii wymagało to przygotowania dwóch odrębnych planów. W ten sposób zwiększył się margines popełnienia błędu, który potęgował stres osób odpowiedzialnych za to zadanie. Znacznie wydłużył się również ich czas pracy. Natomiast przy zastosowaniu programu Astar dla studiów z obszaru nauk pedagogicznych należało jedynie wprowadzić do systemu odpowiednie numery sal wykładowych, co też nie stanowiło większego problemu.

20 maja 2021 r. Rektor UWM w Olsztynie wprowadził nowe zarządzenie w sprawie opracowywania rozkładów zajęć dydaktycznych, uwzględniające Prawo o szkolnictwie wyższym z 2018 r. oraz Regulamin Studiów stanowiący załącznik do uchwały Nr 528 Senatu UWM z dnia 25 czerwca 2019 r. Podstawowe założenia organizacji i planowania zajęć dydaktycznych nie uległy zmianie. W perspektywie ramowej dalej obowiązywał maksymalny 10-godzinny dzień pracy w przedziale od 7:00 do 21:00, z zaznaczeniem potrzeby uwzględnienia 60-minutowej przerwy obiadowej po 6-godzinnym czasie pracy (Zarządzenie Nr 11/2017 Rektora UWM w Olsztynie). Nie dokonano także nowelizacji w zakresie planowania języków obcych i przedmiotów humanistyczno-społecznych realizowanych w systemie modułów ogólnouczelnianych. Wytyczne te musiały korespondować z rozporządzeniem MEiN z dnia 25 lutego 2021 r., na podstawie którego na studiach wyższych nadal utrzymywano edukację zdalną.

Kolejny rok akademicki (2021/2022) został zaplanowany w obrębie kształcenia stacjonarnego w sytuacji reżimu sanitarnego lub/i w formie nauczania hybrydowego. Tym bardziej iż z dniem 15 sierpnia 2021 r. weszło w życie rozporządzenie MEiN (z dnia 10 sierpnia 2021 r.) przywracające od nowego roku akademickiego realizację procesu dydaktycznego w siedzibach uczelni. Zaznaczono także, że w przypadku zwiększenia liczby zachorowań na COVID-19 istnieje możliwość ponownego wprowadzenia ograniczeń w funkcjonowaniu niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Jednocześnie 21 września 2021 r. wszedł w życie komunikat Rektora UWM w sprawie wytycznych dotyczących organizacji procesu dydaktycznego w semestrze zimowym roku akademickiego 2021/2022. Na jego podstawie należało uwzględnić w planowaniu dla wszystkich kierunków, poziomów, profilów kształcenia i form studiów (stacjonarnych i niestacjonarnych) realizację zajęć w trybie stacjonarnym z elementami kształcenia zdalnego. Stwierdzono przy tym, że:

- wszystkie rodzaje ćwiczeń i seminaria realizowane będą w siedzibie uczelni w trybie stacjonarnym;
- w trybie zdalnym prowadzone będą: wykłady dla dwóch i więcej grup studenckich, lektoraty, przedmioty ogólnouczelniane oraz przedmioty z zakresu nauk humanistycznych lub nauk społecznych, a także przedmioty takie jak: ergonomia, etykieta, ochrona własności intelektualnej, szkolenia z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, informacja patentowa;
- w trybie stacjonarnym lub zdalnym realizowane będą wykłady na latach studiów, których rocznik przewiduje jedną grupę studencką.

W przypadku ostatniego zakresu kształcenia decyzję pozostawiono dziekanowi lub dyrektorowi danej jednostki UWM w Olsztynie. Przy obłożeniu sal dydaktycznych należało wziąć pod uwagę liczebność grup z uwzględnieniem zaplanowania zajęć w salach wykładowych, tj. aulach dla grup o większej liczebności – powyżej 40 osób. Natomiast w sytuacji potwierdzenia zachorowania na COVID-19 dziekan lub dyrektor jednostki UWM zobligowany został do podjęcia decyzji o zmianie trybu realizacji kształcenia danej grupy ze stacjonarnego na zdalny. Nadal obowiązywało także zarządzenie Rektora UWM Nr 48/2019 w sprawie liczebności grup studenckich na ćwiczeniach, wykładach i seminariach.

Planowanie w reżimie sanitarnym stało się niezwykle trudnym zadaniem ze względu na potrzebę wyznaczenia określonych dni przeznaczonych tylko na nauczanie z wykorzystaniem metod kształcenia na odległość. „W przypadku grup studenckich było to zadanie czasochłonne, ale do realnego przygotowania, ale to w zakresie odwzorowania obciążeń wykładowców wprowadzało dużo utrudnień” (4M). Prowadzący mógł mieć bowiem zaplanowane w ciągu dnia zarówno zajęcia zdalne, jak i w trybie normalnym w siedzibie uczelni. W związku z tym należało wziąć pod uwagę możliwość przejazdu wykładowcy z miejsca zamieszkania do budynku WNS, a także jego zajęcia prowadzone na innych wydziałach UWM i w placówkach edukacyjnych. W sytuacji pojawienia się przypadku zachorowania na COVID-19 poszczególne grupy zajęciowe przenoszone były w tryb kształcenia zdalnego z uwzględnieniem rozkładu realizowanego w trybie stacjonarnym.

Powrót do względnie normalnego funkcjonowania w reżimie sanitarnym ustabilizował sytuację związaną z procesem planowania na WNS UWM w Olsztynie. Problemy, jakie narosły podczas pandemii, uwiarydliły osobom odpowiedzialnym za przygotowanie rozkładu zajęć w zakresie nauk o polityce i bezpieczeństwie, nauk pedagogicznych oraz socjologii, iż należy wprowadzić jednolity system planowania. Od 2021 r. podjęto w związku z tym szereg działań mających na celu zastąpienie „metody karteczkowej” programem Astar w odniesieniu do wszystkich kierunków kształcenia na WNS.

Wnioski

Analiza problematyki planowania jednostek dydaktycznych na studiach wyższych w czasie pandemii COVID-19 pozwala na wstępne i ostrożne uogólnienie, że niecodzienna sytuacja oraz izolacja postawiły nowe wyzwania i wymagania przed władzami uczelni wyższych oraz pracownikami bezpośrednio zajmującymi się opracowywaniem rozkładów zajęć. Dynamicznie zmieniająca się polityka władz państwowych w związku z walką z pandemią COVID-19 determinowała potrzebę szybkiego dostosowania pracy szkół wyższych w zakresie zarówno naukowym, administracyjnym jak i organizacji procesu dydaktycznego. Działania te charakteryzowały się określoną specyfiką nie tylko w obrębie funkcjonowania danych uczelni, ale także w aspekcie pracy ich poszczególnych jednostek, takich jak WNS UWM w Olsztynie.

W latach 2019-2022 w organizacji procesu kształcenia na WNS można wyróżnić trzy podstawowe okresy planowania jednostek dydaktycznych, w których należało uwzględnić sytuację pandemiczną w kraju (tab. 3). Każdorazowo rozkład zajęć przygotowywał zespół pracowników z podziałem na poszczególne zakresy kształcenia: nauk o polityce i bezpieczeństwie, socjologii i nauk pedagogicznych. Najtrudniejszy do ułożenia był plan w roku akademickim 2020/2021, a przede wszystkim w semestrze zimowym, gdzie przyjęto formułę realizacji odrębnych rozkładów na poszczególne miesiące kształcenia.

Tabela 3. Okresy planowania na WNS UWM w czasie izolacji i w okresie reżimu sanitarnego

Okres	Charakterystyka planowania	
Semestr letni 2019/2020	<ul style="list-style-type: none"> – planowanie z podziałem na kierunki studiów w zakresie: nauk o polityce i bezpieczeństwie, nauk pedagogicznych oraz socjologii – wykorzystanie „metody karteczkowej” i programu do planowania Astar – przeniesienie planu utworzonego dla trybu stacjonarnego do przestrzeni nauczania zdalnego 	
Rok akademicki 2020/2021	<ul style="list-style-type: none"> – planowanie z podziałem na kierunki studiów w zakresie: nauk o polityce i bezpieczeństwie, nauk pedagogicznych oraz socjologii – wykorzystanie „metody karteczkowej” i programu do planowania Astar 	
	semestr zimowy	<ul style="list-style-type: none"> – październik: tryb hybrydowy dla studentów pierwszorocznych, tryb zdalny dla pozostałych roczników studenckich – listopad–grudzień: tryb zdalny – styczeń: tryb stacjonarny
	semestr letni	<ul style="list-style-type: none"> – pierwotnie planowane w trybie stacjonarnym – plan przygotowany w trybie stacjonarnym i zdalnym
Semestr zimowy 2021/2022	<ul style="list-style-type: none"> – planowanie z podziałem na kierunki studiów w zakresie: nauk o polityce i bezpieczeństwie, nauk pedagogicznych oraz socjologii – plan przygotowany w trybie mieszanym 	

Źródło: opracowanie własne.

W czasach izolacji i powrotu do względnej normalności w reżimie sanitarnym należało w większym niż do tej pory stopniu zwrócić uwagę na opracowanie odpowiedniego rozkładu zajęć dostosowanego do planów studiów dla poszczególnych kierunków na cały cykl kształcenia. W związku z tym wzrosła odpowiedzialność za tego typu zadanie, które wymagało czasochłonnej pracy prowadzącej do zminimalizowania marginesu błędu:

- realizacji kilku jednostek w tym samym czasie w obrębie pracy jednego wykładowcy, jednej grupy, jednej sali dydaktycznej;
- niedoszacowania godzinowego poszczególnych przedmiotów.

Stanowiło to ogromne wyzwanie dla planujących, gdyż nieudolne przygotowanie rozkładu zajęć może znacznie zaburzyć organizację procesu dydaktycznego w szkolnictwie wyższym. Jednocześnie pandemia COVID-19 uświadomiła potrzebę zastosowania jednolitego, elektronicznego systemu planowania w pracy wydziałów i innych jednostek uniwersytetów czy uczelni wyższych. W ramach funkcjonowania WNS UWM w Olsztynie od 2021 r. wdrażany jest program Astar.

Bibliografia

- Czarnek, P. (2020). *Pismo do rektorów uczelni z dnia 5 listopada 2020 r.* MNiSW. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/od-9-do-29-listopada--konieczne-maksymalne-przejscie-na-nauke-i-prace-zdalna-w-uczelniach>
- Ipsos. (2020). *The COVID-19 pandemic's impact on workers' lives.* Ipsos. <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2020-12/impact-of-the-covid-19-pandemic-on-workers-lives-report.pdf>
- Klimowicz, M. (2020). *Polskie uczelnie w czasie pandemii.* Fundacja Centrum Cyfrowe.
- Lisowska, K. (2022). Niestandardowe działania nauczycieli nauczania początkowego i wychowania przedszkolnego. Edukacja regionalna w czasie pandemii. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce*, 17(1/64), 53–65. <https://doi.org/10.35765/eetp.2022.1764.04>
- Mazur, J. (2021). *Nauczanie zdalne. Oswojenie (nie)znanego Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe.* Inkubator Uniwersytetu Warszawskiego.
- Mizerek, H. (2017). Studium przypadku w badaniach nad edukacją. Istota i paleta zastosowań, *Przeгляд Pedagogiczny*, 1, 9–22.
- Moszyński, M. (2011). Konstruowanie planów zajęć dydaktycznych jako wielokryterialny problem optymalizacyjny – kilka refleksji. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Ekonomia XLII – Nauki Humanistyczno-Społeczne*, 402, 229–243.
- MNiSW. (2020). *Organizacja kształcenia w nowym roku akademickim. Rekomendacje dla władz uczelni.* MNiSW. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/organizacja-ksztalcenia-w-nowym-roku-akademickim-rekomendacje-dla-wladz-uczelni>
- Nawa. (2021). *Raport „Polskie uczelnie w czasie pandemii”: czy zaszła cyfrowa rewolucja?.* Nawa. <https://nawa.gov.pl/nawa/aktualnosci/raport-polskie-uczelnie-w-czasie-pandemii-czy-zaszla-cyfrowa-rewolucja>

- Ostwald, M. (2005). *Podstawy optymalizacji konstrukcji*. Politechnika Poznańska.
- Podręcznik pomocniczy do programów Astar*. (2005). Astar.
- Radziszewska, M. (2020). *Historia Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*. WNS UWM. <http://wns.uwm.edu.pl/wydzial/historia-wydzialu-old>
- Rubacha, K. (2016). *Metodologia badań nad edukacją*. Editions Spotkania.
- Stake, R.E. (1997). Studium przypadku. W: L. Korporowicz (red.), *Ewaluacja w edukacji* (s. 120–146). Oficyna Naukowa.
- Szwed, C., & Toczyłowski, E. (1998). Dezagregacja zasobów lokalowych w harmonogramowaniu zajęć. W: Trzaskalik T. (red.), *Metody i zastosowania badań operacyjnych część II* (s. 211–230). Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach.
- UNESCO. (2021). *COVID-19 Impact on Education*. UNESCO. <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>
- Zbarachewicz, B. (2020). Uczelnie w czasie koronawirusa – problemy transformacji cyfrowej i postulaty na przyszłość. *Wiedza Obronna*, 272(3), 75–99. <https://doi.org/10.34752/vs7h-g944>

Akty prawne

- Komunikat Rektora UWM z dnia 21 września 2021 r. w sprawie wytycznych dotyczących organizacji procesu dydaktycznego w semestrze zimowym roku akademickiego 2021/2022.
- Rozporządzenie MEiN z dnia 25 lutego 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2021 poz. 363 (2021a) (Polska).
- Rozporządzenie MEiN z dnia 10 sierpnia 2021 r. uchylające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2021 poz. 1464 (2021b) (Polska).
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 405 (2020a) (Polska).
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 16 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 455 (2020b) (Polska).
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 23 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 511 (2020c) (Polska).
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 9 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 643 (2020d) (Polska).
- Rozporządzenie MNiSW z dnia 24 kwietnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 741 (2020e) (Polska).
- Rozporządzenie MZ z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego Dz.U. 2020 poz. 433 (2020) (Polska).

- Statut UWM w Olsztynie z dnia 21 maja 2019 r. BIP UWM. <https://bip.uwm.edu.pl/uczelnia/statut-uwm>
- Uchwała Nr 785 Senatu UWM w Olsztynie z dnia 25 listopada 2011 r. w sprawie Statutu UWM w Olsztynie.
- Uchwała Nr 528 Senatu UWM w Olsztynie z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu Studiów UWM w Olsztynie.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365 (2005) (Polska).
- Ustawa z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz.U. 2018 poz. 1669 (2018a) (Polska).
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce Dz.U. 2018 poz. 1668 (2018b) (Polska).
- Ustawa z dnia 31 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw Dz.U. 2020 poz. 568 (2020a) (Polska).
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2020 r. o szczególnych instrumentach wsparcia w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 Dz.U. 2020 poz. 695 (2020b) (Polska).
- Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 Dz.U. 2020 poz. 1086 (2020c) (Polska).
- Zarządzenie Nr 11/2017 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 10 stycznia 2017 r. w sprawie zasad opracowywania rozkładów zajęć dydaktycznych.
- Zarządzenie Nr 48/2019 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 1 lipca 2019 r. w sprawie określenia liczebności grupy studenckiej dla form i rodzajów prowadzonych zajęć dydaktycznych na studiach wyższych, w szkole doktorskiej oraz na studiach doktoranckich.
- Zarządzenie Nr 37/2020 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie zmian w funkcjonowaniu Uczelni w warunkach stanu epidemii wywołanej koronawirusem SARS-CoV-2.
- Zarządzenie Nr 82/2020 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 1 października 2020 r. w sprawie zasad funkcjonowania UWM w Olsztynie w stanie zagrożenia epidemicznego lub epidemii.
- Zarządzenie Nr 57/2021 Rektora UWM w Olsztynie z dnia 20 maja 2021 r. w sprawie zasad opracowywania rozkładów zajęć dydaktycznych.